

ПРОФЕСІЙНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ ДО СПІЛКУВАННЯ В ІНШОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті визначено особливості професійного підходу до процесу підготовки майбутніх екологів до спілкування в іншомовному середовищі. Проаналізовано шляхи реалізації цього підходу у професійній підготовці майбутніх екологів. Визначено місце і значення іншомовної професійної підготовки як складової професійної підготовки майбутніх екологів. Проведено аналіз особливостей курсу «Іноземна мова професійного спілкування»; охарактеризовано особливості підготовки майбутніх екологів до професійного спілкування в іншомовному середовищі в процесі іншомовної професійної підготовки.

Ключові слова: професійна підготовка екологів, іншомовна підготовка, спілкування, іншомовне професійне спілкування, професійний підхід.

Інтеграція України у європейський та світовий освітній простір зумовила зростання вимог до професійної підготовки фахівців різних галузей. Як наслідок, виникла потреба у постійному безперервному вдосконаленні підготовки майбутніх фахівців, орієнтування цієї підготовки на вільний розвиток особистості, на її самостійність, практичність та мобільність у соціокультурному просторі, на її творчу креативність та конкурентоспроможність. Ми підтримуємо думку науковця Філіппової Л.Л., що професійна підготовка фахівця є однією з взаємозв'язаних підсистем структури професійної освіти як педагогічної системи, а основною метою і результатом професійної освіти є підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, який буде висококваліфікованим фахівцем не тільки у своїй галузі, й у суміжних, готового до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності [6: 115].

Особлива увага на сучасному етапі розвитку України приділяється професійній підготовці фахівців нефілологічних спеціальностей, зокрема фахівців природничого профілю. До напрямів підготовки фахівців природничого профілю, згідно з переліком напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, належать: фізика та прикладна фізика, хімія, біологія, географія, гідрометеорологія, геологія, екологія, геодезія, картографія та землевпорядкування (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. № 507) [4]. Проблема професійної підготовки фахівців негуманітарного профілю займались науковці: І. Зязюн, Н. Ничкало, С. Гончаренко, П. Атутова, Р. Гуревич, В. Сидоренко, А. Захлібний, І. Козловська, А. Панайотов, Ю. Сенько та ін. вітчизняні та зарубіжні науковці.

Україна, незважаючи на значний спад виробництва у багатьох галузях економіки, має найвищий інтегральний показник негативних антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище серед країн Європи. Лише висока екологічна культура всього населення країни дозволить досягнути належного рівня соціально-економічної безпеки життєдіяльності всього суспільства. Ми погоджуємось з думкою науковця Г.А.Білецької, що екологічна освіта визнана одним із пріоритетних напрямків удосконалення освітніх систем. У професійній школі відбувається посилення екологічної підготовки у рамках усіх спеціальностей і напрямів. Сформовано перелік екологічних спеціальностей, за якими навчальні заклади готують фахівців-екологів. Екологічні проблеми виникають у різних галузях, що зумовило необхідність підготовки фахівців-екологів різної галузевої спрямованості і фахівців нового типу, зміст освіти яких матиме міжгалузевий характер [2: 7].

Підготовка фахівців до майбутньої професійної діяльності є однією з актуальних проблем системи вітчизняної освіти. Для України, яка поступово інтегрується у міжнародний простір,

особливо важливим є створення умов для оволодіння іноземними мовами. Болонським процесом передбачено створити Єдиний освітянський простір Європи у сфері вищої освіти. Це передбачає: введення кредитно-модульної системи навчання, запровадження ступеневості навчання (бакалавр, магістр), уніфікацію програм і моделей вищої освіти в різних країнах Європи.

Іншомовна підготовка – невід’ємна складова частина професійної підготовки майбутніх екологів в умовах розширення міжнародних зв’язків України, реформування її економіки та гуманітаризації вищої освіти. Адже сучасний еколог повинен володіти знаннями, технологіями, прийомами, ефективними методами швидкого професійного реагування на різні екологічні катастрофи; вміти застосувати свої різноманітні фундаментальні і прикладні знання в попередженні цих екологічних катастроф і нещасних випадків, а також володіти вмінням самостійного пошуку та опрацювання необхідної інформації професійного характеру, кількість якої в екологічній сфері невпинно зростає [2: 7].

Зважаючи на специфіку діяльності майбутнього еколога, забезпечення реалізації поставлених завдань професійної діяльності неможливе без ефективної іншомовної підготовки. Вивчення іноземних мов також сприяє підвищенню кваліфікації майбутніх фахівців та їхнього загальноосвітнього рівня і визначається як складовий елемент системи освіти, якому притаманні цілісність, автономність та своя специфіка. Метою цього дослідження є визначення шляхів реалізації професійного підходу у процесі підготовки майбутніх екологів до спілкування в іншомовному середовищі.

Раніше іноземна мова вивчалась лише для здобуття суми знань, як один з обов’язкових предметів навчальної програми навчального закладу. Зміни в суспільстві, постання нові вимоги до майбутніх фахівців змінили і мету вивчення іноземних мов. Так, метою вивчення іноземних мов у немовному навчальному закладі на сучасному етапі, на нашу думку, є володіння ними як засобом міжособистісного спілкування у певній професійній сфері.

Іншомовна підготовка фахівців немовних спеціальностей здійснюється у процесі проходження студентами двох курсів іноземної мови: загального курсу іноземної мови (для англійської мови (General English)) та мови для спеціальних потреб, або професійного спрямування (для англійської мови (English for Specific Purposes)). Залежно від особливостей навчального курсу, викладач повинен обрати і певні методи, форми, завдання і вправи, які будуть застосовані для оптимізації навчального процесу.

Підготовка майбутніх фахівців до професійного спілкування в іншомовному середовищі здійснюється у процесі проходження курсу іноземної мови професійного спілкування. Основою цього курсу є професійний підхід до навчання, який дозволяє забезпечити адекватну мовленнєву поведінку фахівця у його майбутній професійній діяльності. Метою навчального курсу „Іноземна мова професійного спілкування” є підготовка студентів до адекватного функціонування у конкретних професійних ситуаціях. Виходячи з цього, викладач повинен проаналізувати їхні мовні й навчальні потреби на різних етапах: на початковому, коли розробляється курс „Іноземна мова професійного спілкування”, та під час викладання курсу з метою внесення коректив. Для цього викладачі можуть використовувати різні методи педагогічних досліджень: співбесіди (вічна-віч або у письмовій формі), опитувальники, спостереження (робочі та навчальні) і таке інше. Важливим для отримання об’єктивних даних є також залучення викладачів фахово-орієнтованих дисциплін, молодих спеціалістів, а також самих студентів [5: 19].

Намір України приєднатись до європейського освітянського співтовариства вимагає включення європейського виміру у сферу вищої освіти. Міністерство освіти і науки України, враховуючи рекомендації Ради Європи та у співпраці з Європейським центром вищої освіти та Міжнародною асоціацією університетів, здійснюють роботу щодо вироблення єдиних стандартів у сфері освіти для забезпечення визнання національної системи вищої освіти у європейському освітянському просторі. Одним з результатів такої роботи є запровадження типової програми викладання англійської мови для професійного спілкування. Апробація цієї програми стало важливим етапом у іншомовній професійній підготовці фахівців різних спеціальностей. Адже осно-

вною проблемою іншомовної професійної підготовки до впровадження цієї програми була відсутність уніфікації структури та змісту учбових програм викладання англійської мови в університетах та інститутах. Програма визначила цілі й результати навчання, національний мінімум годин, які виділяються для викладання англійської мови, зміст викладання англійської мови за фаховим спрямуванням, методологію на заняттях з англійської мови професійного спілкування, систему оцінювання, яка пов'язана з міжнародними стандартами – рівнями володіння англійською мовою та їх дескрипторами згідно Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, а також кількість учбових годин, необхідних для досягнення цих рівнів [1: 29]. Упровадження типової програми викладання англійської мови для професійного спілкування дозволило навчальним закладам України здійснювати іншомовну професійну підготовку фахівців немовних спеціальностей, використовуючи нові технології і підходи.

Підготовка до професійного спілкування в іншомовному середовищі набула пріоритетного значення у іншомовній професійній підготовці фахівців природничих спеціальностей загалом, а майбутніх екологів зокрема. Провівши аналіз праць за темою дослідження, можемо констатувати, що більшість науковців підтримують думку, що метою вивчення майбутніми фахівцями природничого профілю іноземної мови повинно бути не накопичення теоретичних знань, а формування у них практичних навичок усного і писемного мовлення, слухання, розуміння і читання, вміння застосовувати ці навички для вирішення комунікативних завдань [3: 48]. Це твердження можемо екстраполювати на вивчення іноземної мови професійного спілкування дещо видозмінивши його. Так можна стверджувати, що метою вивчення іноземної мови професійного спілкування майбутніми екологами повинно бути не накопичення теоретичних знань, а формування у них практичних навичок професійного усного і писемного мовлення, слухання, розуміння фахової інформації іноземною мовою, а також навичок читання і розуміння літератури за фахом, вміння застосовувати ці навички для вирішення комунікативних завдань у ситуаціях професійної діяльності.

Загальною метою іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів є забезпечення їхньої готовності до здійснення ефективної комунікації в академічному та професійному оточенні, тобто їхньої адекватної поведінки в реальних ситуаціях академічного та професійного життя. Важливим, на нашу думку, є необхідність визначити комунікативні вміння, а також ситуації та професійні сфери, в яких майбутні екологи використовуватимуть ці вміння. Саме аналіз потреб майбутнього фахівця дозволить здійснювати підготовку до професійного спілкування в іншомовному середовищі з максимальною ефективністю. У кожній сфері виникають певні професійні ситуації, які можна описати за такими параметрами:

- 1) місце і час, де/коли виникає професійна ситуація;
- 2) установи/організації, структури і заходи яких контролюють більшість того, що як правило, відбувається;
- 3) дійові особи, у їх соціальних і професійних ролях;
- 4) об'єкти (живі або неживі) навколишнього середовища;
- 5) події, які відбуваються;
- 6) операції, які безпосередньо виконують дійові особи;
- 7) дискурс у рамках конкретної ситуації;
- 8) канали комунікації, які використовуються (наприклад, електронна пошта, телефон, спілкування віч-на-віч тощо) [5: 11].

У процесі підготовки екологів до професійного спілкування в іншомовному середовищі важливим, на нашу думку, буде визначити перелік професійних ситуацій та мовленнєвих умінь, які використовуватимуться у цих ситуаціях, для визначення головних концептуальних засад цієї підготовки. Для цього ми використали зразок мовленнєвих умінь та професійних ситуацій, наведених у Типовій програмі з англійської мови для професійного спілкування, рекомендованої Міністерством освіти і науки України, адаптувавши її для спеціальності «Екологія» [5: 11-12]:

Таблиця 1

Професійні рубрики	Професійні ситуації	Загальні та професійні вміння
1	2	3
Персональна ідентифікація	Налагодження контактів/стосунків	Телефонні розмови професійного характеру Написання електронних повідомлень, листів з використанням професійної лексики Читання з метою пошуку необхідної інформації (наприклад, про можливих партнерів у подоланні певних екологічних наслідків)
Загальне робоче оточення і повсякденна робота	Співбесіда (працевлаштування) Повсякденна адміністративна діяльність (наприклад: розробка проєкту запобігання або ліквідації екологічного лиха, дослідження, аналіз, оцінювання, контроль і допомога у цьому процесі тощо)	Розуміння та написання резюме, супроводжуючих листів, рекомендацій Участь у співбесідах Заповнення бланків з інформацією про себе та організацію Розуміння і складання фахової ділової документації (звітів, листів тощо) Організація та внесення змін у проведення зустрічей і засідань Планування наступних заходів і завдань Ведення та розуміння протоколів Участь у дискусіях фахового характеру Читання професійної літератури з метою отримання потрібної інформації Презентація і передача потрібної інформації Обмін інформацією (у т.ч. ведення телефонних перемовин)
Стосунки з колегами і партнерами	Засідання, зустрічі, бізнес-ланчі, спілкування Інтернетом, дискусії на робочому місці, переговори, світські події	Дискусії на професійні теми Обмін інформацією з різних професійних питань Робота з кореспонденцією (листи, електронні повідомлення, телефонограми)
Ділові подорожі	Турагенство, аеропорт, залізничний вокзал тощо На борту літака, поїзда, судна тощо В готелі, ресторани, на пошті тощо	Запит інформації, попереднє замовлення та бронювання Виконання формальностей під час подорожі (проходження митного і паспортного контролю тощо) Заповнення бланків (заява на отримання візи тощо) Вміння користування довідковою інформацією (розклади руху, оголошення, Інтернет) Інформаційне забезпечення перебування в готелі (ресстрація прибуття і вибуття) Робота з фаховою кореспонденцією

1	2	3
Міжнародні конференції, зустрічі, дискусії	До початку конференції Під час конференції Після закінчення конференції	Робота з кореспонденцією, телефонні перемовини, організаційні процедури Реєстрація учасників (заповнення бланків); презентації, виступи; читання доповідей; участь у дискусіях; ведення протоколу засідання; ведення нотаток Звіт про конференцію, засідання; обмін думками
Контракти та угоди	Партнерство, співробітництво	Обговорення та укладання угод, контрактів; участь в проектах
Інформація про галузевий підрозділ	Структура, результати роботи, виробничий процес, штат, політика	Презентації Обмін інформацією
Питання професійного та академічного характеру	Лекції, семінари, практикуми, консультації професійного характеру Бібліотека, лабораторія, ресурсний центр	Пошук інформації професійного характеру у різних іншомовних джерелах Професійне мовлення та письмо іноземною мовою з навчальною метою Інформаційний супровід (наприклад, заповнення бланків для участі у професійному навчальному курсі за кордоном)

Таким чином, підготовка екологів до професійного спілкування в іншомовному середовищі, на нашу думку, повинна здійснюватись щодо орієнтації в ситуаціях суспільного, побутового та професійного характеру, адже майбутня професійна сфера еколога безпосередньо пов'язана з різними сферами життя людини.

Метою підготовки майбутніх екологів до професійного спілкування в іншомовному середовищі вважаємо: формування вмінь вести ділову професійно орієнтовану бесіду, вмінь виголосити публічний виступ, презентувати новітню розробку на міжнародних екологічних семінарах, конференціях, вмінь писати ділові та професійні листи у сфері екології, вести телефонні перемовини, здійснювати пошук необхідної інформації у іншомовній літературі і вмінь успішно нею користуватись у роботі.

Готовність майбутнього фахівця до здійснення комунікації іноземною мовою забезпечить йому достойне місце на внутрішньому і світовому ринку праці. Іншомовна професійна підготовка майбутнього еколога допоможе йому поглибити фактичні знання з політичних, економічних, географічних, демографічних, екологічних питань, спочатку країни, мову якої вивчатимуть, а потім володіючи мовою, і про інші країни світу, в межах яких необхідно буде працювати у зв'язку з професійною необхідністю.

Особливості професійного підходу до процесу підготовки майбутніх екологів до спілкування в іншомовному середовищі не вичерпуються аналізом шляхів реалізації цього підходу, визначенням місця і значення іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів, аналізом особливостей змісту навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування». Перспективи подальших досліджень цієї проблеми можуть охоплювати аналіз організаційних особливостей іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів, використання кращих ідей закордонного досвіду.

Список літератури:

1. Англійська мова спеціального вжитку в Україні (ESP). Допроєктне дослідження / [Н.Астаніна, Г.Бакаєва, І.Беляєва та ін.]. – К.: Ленвіт, 2004. – 124с.
2. Білецька Г.А. Педагогічні умови інтеграції фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін у підготовці екологів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Г. А. Білецька. — Вінниця, 2004. — 19 с.
3. Мегалова И.А. Новейшие информационные и коммуникационные технологии формирования иноязычной компетенции в российских и зарубежных вузах (сравнительный анализ): дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. / Мегалова Ирина Анатольевна. – Саратов, 2000. – 180с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. № 507 // Освіта в Україні: Нормативна база. – 2-е вид. – К. : КНТ, 2006. – С. 289-324.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та ін.]. – К.: Ленвіт, 2005. – 119с.
6. Філіппова Л.Л. Вплив компетентнісного підходу на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців університетів / Л.Л. Філіппова // Педагогіка, психологія і соціологія : наук. праці / ред. колегія: Є.О. Башков, П.В. Стефаненко та ін. – 2009. – Вип. 5 (155). Ч. 1. – Донецьк, 2009. – С.114–118.

Н.В. Рубель

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ ПОДХОД ПРИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ЭКОЛОГОВ К ОБЩЕНИЮ В ИНОЯЗЫЧНОЙ СРЕДЕ

В статье определены особенности профессионального подхода к процессу подготовки будущих экологов к общению в иноязычной среде, проанализированы пути реализации этого подхода в профессиональной подготовке будущих экологов. Определены место и значение иноязычной профессиональной подготовки как составляющей профессиональной подготовки будущих экологов. Проведен анализ особенностей курса «Иностранный язык профессионального общения». Охарактеризованы особенности подготовки будущих экологов к профессиональному общению в иноязычной среде в процессе иноязычной профессиональной подготовки.

Ключевые слова: профессиональная подготовка экологов, иноязычная подготовка, общение, иноязычное профессиональное общение, профессиональный подход.

N. V. Rubel'

PROFESSIONAL APPROACH DURING TRAINING OF COMMUNICATIVE SKILLS INTO FOREIGN SURROUNDING OF FUTURE ECOLOGISTS

This article deals with the professional approach to the process of future ecologists' training for foreign communication. The ways of the realization this approach in the process of future ecologists' training for foreign communication have been analysed. The role and the place of foreign professional communication in the process of future ecologists' training are defined. Specific features of the course "Foreign Language for Specific Purposes" has been analysed. Specific features of process of future ecologists' training for foreign communication are characterised.

Key words: professional training of ecologists, foreign training, communication, foreign professional communication, professional approach.